

MULTIFUNCTIONELE SPEELPLAATSEN

Een onderzoek naar de mogelijkheden van multifunctionele speelplaatsen in urbaan gebied.

Deze toolbox geeft inzicht over de mogelijkheden van multifunctionele speelplekken binnen stedelijk gebied. Het doel is u te inspireren en informeren betreffende het waarom, waar en hoe. Ten eerste is er een onderbouwing en definitie van de multifunctionele speelplaats. Vervolgens voorbeelden en mogelijkheden van multifunctionele speelplaatsen. Ten slotte een uitspraak over de inpasbaarheid van deze multifunctionele speelplaatsen binnen stedelijk gebied.

HET KIND EN BUITEN SPELEN

Buiten spelen is goed voor een opgroeiend kind. De beweging geassocieerd met het buiten spelen is een middel tegen obesitas. Daarbij zijn er veel sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden die ontwikkeld worden bij het buiten spelen. Het is een feit dat kinderen niet genoeg buiten spelen, niet zo veel als gewenst is. Dit is voornamelijk het geval binnen stedelijk gebied. Ouders kunnen soms angstig zijn voor de veiligheidsaspecten van de speelplaatsen. Daarbij biedt een stad, in de beleving van kinderen, niet genoeg en leuke speellocaties. Al met al zijn speelplekken belangrijk voor een goede gezonde, sociale ontwikkeling van een kind.

RUIMTE GEBRUIK IN DE STAD

In de afgelopen jaren zijn steden in Nederland gigantisch gegroeid. Hierdoor staat de leefbaarheid van mensen in de stad onder druk; er is minder groen aanwezig in de stad en de verdichting leidt tot een 'verstopping' van de stad. De relatief grote hoeveelheid mensen in een stad gaan gepaard met veel wensen: o.a. winkels, infrastructuur, natuur, wonen en speelmogelijkheden voor kinderen. Een beleidsinstrument ter bestrijding van deze verstopping is functiemenging. Een element van de term de *compacte stad*. Bij functiemenging wordt er gezocht naar het samen brengen van verschillende functies binnen een gebied om zo een breder aanbod te bieden aan de bewoners en ruimte te creëren.

DE MULTIFUNCTIONELE SPEELPLAATS

De multifunctionele speelplaats geeft antwoord op de twee bovenstaande onderwerpen: het biedt kinderen een bijzondere, leuke en uitdagende speelplaats en is een middel om functies te mengen om zo de 'verstopping' van de stad tegen te gaan. Een multifunctionele speelplaats concentreert één of meerdere functies naar een locatie. Het is een speelplaats waarbij één of meerdere functies zijn geïntegreerd met als doel de speelplek een hogere waarde te geven voor de stad en de mogelijkheid te bieden aan kinderen om meer buiten te spelen. Binnen dit onderzoek zijn de volgende vormen van een multifunctionele speelplaats onderzocht: spelen en water, natuur, verkeer, kunst, muziek, pop-up, werk en sport.

Op de volgende twee pagina's staan de voorbeelden van multifunctionele speelplaatsen. Aan de hand van tekst en foto's wordt er een algemeen beeld weergegeven van de combinatie mogelijkheden. Voor een breder overzicht verwijst ik u door naar het hoofddocument.

WATER – KLIMAATBESTENDIGHEID

Nederland 'vecht' tegen het water; klimaatbestendigheid is een hot topic binnen de gemeentes in Nederland. Een klimaatbestendige constructie is een middel tegen de problematiek van overtollig water door middel van het vasthouden, bergen of afvoeren van overtollig (regen)water. De combinatie van een speelplek en water biedt mogelijkheden voor een hoogwaardige functiemenging.

Een mooi voorbeeld is het waterplein gelegen in Rotterdam op het Benthemplein. Hier is een (skate)park gerealiseerd waarbij gespeeld, gezeten en geskatet kan worden. Daarbij is met behulp van vele waterleidingen en bassins de mogelijkheid om 1,7 miljoen liter water op te vangen. Het water blijft maximaal 48 uur liggen in de (oppervlakkige) bassins, waarna er weer toegang is tot het plein.

NATUUR

Een speelplek omgeven door natuur brengt vele voordelen. Het biedt een kind educatieve waardes, het is een middel tegen gedragsproblematiek van kinderen en stimuleert het kind meer te bewegen wat resulteert in een bevordering van de gezondheid van het kind. Ook verkoelt het de stad, voorkomt het vele ziektes en wordt het veelal esthetisch hoog gewaardeerd. Daarbij is het van ecologische waarde binnen de stad, een vergroting van biodiversiteit binnen het stedelijk ecologisch areaal.

Zo zijn er bijvoorbeeld natuurspeelplaatsen zoals de Speeldernis in Rotterdam.

De naam zegt het al: een speelplaats omgeven door natuur. Het is bijzonder

omdat de beide functies hoogwaardig worden gerealiseerd: een bijzonder leuke, ruige, spannende speellocatie voor kinderen en een ecologisch hoogwaardig natuurgebied waarbij flora en fauna zich kan ontwikkelen.

VERKEER

Het verkeer, de infrastructuur, is per definitie altijd aanwezig binnen een stad; wegen, fietspaden, parkeerplekken e.d. De combinatie van spelende kinderen en deze verkeerselementen gaan niet altijd goed samen. Echter het zoeken naar combinaties waarbij beide functies hoogwaardig kunnen bestaan scheidt veel speelmogelijkheden voor het kind binnen de stad.

Het combineren van verkeer en spelen kan gerealiseerd worden door middel van tijdelijke invullingen van de locatie. Hierbij is het op moment A een speelplek voor kinderen en op moment B een parkeerplek. Een voorbeeld is

te vinden in Roombeek, Enschede. Hier is een 'renbaan' gelegen aan een scholencomplex. In de ochtend toegankelijk voor auto's als een kiss-and-ride zone, waarna het tijdens schooluren een speelplaats is voor kinderen.

BEELDDE KUNST

Bij het combineren van kunst en spelen ontstaan er kansen om een stad een 'image' te geven. Het stimuleert en trekt kinderen aan, brengt een buurt samen (sociale cohesie) en biedt kinderen een bijzondere, fantasierijke en eigenaardige speelplek.

Een goed voorbeeld is het Feestaardvarken in Arnhem. Een kunstwerk gemaakt door Florentijn Hofman wat ontworpen is om op te klimmen en aan te raken. Het object krijgt veel aandacht in de media en geeft de wijk een bijzonder imago.

MUZIEK

Het combineren van openbare speelplekken en muziek(instrumenten) levert voordelen voor het kind op. Muziek stimuleert het kind te luisteren en te bewegen. Het zorgt voor motorische ontwikkelingen waarbij het kind bewust wordt van zijn eigen lichaam, het evenwicht en overige motorische coördinatie. Muziek is daarbij ook een sociale bezigheid: het stimuleert het kind met anderen samen te werken en te luisteren.

Zo heb je de 'speelmuziekinstrumenten': harmonische of ritmische percussie instrumenten die duurzaam zijn gebouwd. Een mooi park waar deze instrumenten worden aangeboden is te vinden in Amerika: Freenotes Harmony Park. Alle instrumenten zijn in 'harmonie' en klinken op elke mogelijke combinatie muzikaal met elkaar. Hierdoor kan er gemakkelijk muziek gemaakt worden door jong en oud.

WERKPLEKKEN VOOR OUDERS

Het combineren van een werkplek voor ouders en een speelplek voor kinderen biedt de kans om gezamenlijk meer tijd door te brengen. Deze combinatie stimuleert de eventuele angsten van een ouder betreffende veiligheid, de ouder kan mee naar de speelplek. Hierdoor kan een kind meer en wellicht verder van huis af buiten spelen.

Een goed voorbeeld zijn de flexplekken aangeboden bij de Heijenoordschool in Arnhem. Hier worden 'oude' niet gebruikte klaslokalen aangeboden als (flex)werkplek. Bij deze combinatie is het de bedoeling dat de ouders om de beurt meehelpen met verschillende activiteiten van de school en de kinderen. Een ander voorbeeld is het aanbod van verschillende voorzieningen gelegen bij een speelplaats bijvoorbeeld: wifi, oplaadpunten en (werk)banken.

SPORT EN FITNESS

Het combineren van sport/fitness en speelmogelijkheden voor kinderen brengt voordelen voor zowel de ouder als het kind. De ouders kunnen gebruik maken van 'gratis' toegankelijke fitnessapparaten wat vanzelfsprekend de gezondheid bevordert. Daarnaast kunnen ouder en kind meer tijd doorbrengen en wordt het kind mogelijk geprikkeld zelf ook te sporten, of een interesse in sport/fitness te ontwikkelen.

De outdoor fitness toestellen van Kompan zijn hier bijvoorbeeld geschikt voor. Hierbij wordt er met behulp van een combinatie van toestellen een hoogwaardig sport plein gemaakt. Deze installaties kunnen relatief makkelijk worden gecombineerd met een aansluitende speelplaats voor kinderen. Hierdoor ontstaat er één bolwerk voor de actieve bewoners van een stad.

POP-UP PRINCIPE

Met het pop-up principe wordt er een tijdelijke invulling geleverd aan een locatie. Leegstaande gebouwen, parkeerplekken, parken of straten worden tijdelijk gebruikt voor een andere functie. Met dit middel kunnen er vele combinaties worden gezocht: er kan een 'extra functie' naar een speelplek worden gebracht, maar er kan ook een speelfunctie op een locatie worden geplaatst.

Een mooi voorbeeld van een pop-up speelplek wordt uitgevoerd door Zelluf, praktijk voor speltherapie. Hierbij wordt er een bus volgeladen met (rest)materialen zoals karton, lakens, zand, water, verf en dergelijke materialen. Eenmaal op locatie worden de materialen beschikbaar gesteld aan de kinderen, hierbij wordt verbeeldend spel, creativiteit, zelf-oplossend vermogen en samenspel gestimuleerd.

INPASBAARHEID BINNEN DE STAD

Aan de hand van een kansen en knelpunten analyse zijn er conclusies getrokken betreffende de inpasbaarheid van bovenstaande thema's van multifunctionele speelplaatsen. In het hoofddocument is een bredere inventarisatie en onderbouwing beschikbaar. De multifunctionele speelplaatsen zijn in drie schalen ingedeeld, deze schalen zijn hoog, middel en matig. In de hoge schaal staan de multifunctionele speelplaatsen die goed inpasbaar zijn binnen een stad met minimale knel- en ontwikkelpunten en waarbij beide functies hoogwaardig kunnen bestaan. In de middelste schaal staan multifunctionele speelplaatsen die redelijk goed inpasbaar zijn in de stad met een paar knel- en ontwikkelpunten. Ten slotte geeft de laatste schaal aan welke multifunctionele speelplaatsen matig toepasbaar zijn in de stad en een paar knel- en ontwikkelpunten hebben.

Hoog inpasbaar

Natuur en spelen: Er zijn vele mooie voorbeelden waarbij beide functies hoogwaardig in samenhang zijn gerealiseerd. Natuur kan op vele wijzen worden geïntroduceerd binnen een speelplaats; solitaire objecten of een heel netwerk aan natuur. Daarbij kan de natuur een functie bieden aan de speelplek: voor geklim en geklauter of als bijvoorbeeld afbakening van het gebied. Er kan ook vanuit het bestaande netwerk worden geredeneerd; het plaatsen van een natuurlijke speelplaats tussen twee of meerdere bestaande natuurgebieden kan het stedelijke natuurnetwerk versterken. Ontwikkelpunten liggen bij het beheer: de kosten en verantwoordelijkheid. Slecht groenbeheer kan resulteren in vermindering van de veiligheid.

Kunst en spelen: Kunst wordt op vele manieren toegepast in speelplaatsen: tweedimensionale kunst waarbij er met behulp van muurtekeningen en schilderijen een locatie wordt verrijkt. Of driedimensionale kunst wat kan worden aangeraakt of beklommen kan worden. Een effect van deze combinaties is het samenbrengen van een wijk; sociale cohesie. Er kan gevoel van herkenning en vertrouwen worden gecreëerd. Een knelpunt ligt bij de veiligheid: juridisch worden speelobjecten gebonden aan veiligheidseisen. Deze eisen gelden niet voor kunstobjecten. Er kan een potentieel gevaarlijke situatie ontstaan zodra kinderen gebruik maken van kunstobjecten die niet voldoen aan de veiligheidseisen.

Pop-up en spelen: Pop-up is een uitstekend middel om meerdere functies samen te brengen. Door middel van flexibele, mobiele en tijdelijke activiteiten te realiseren binnen een stad ontstaan er vele kansen voor het spelende kind. Er kan bij een bestaande speelplaats een extra functie worden geplaatst bijvoorbeeld muziek, kunst of sport. Ook kan er bij een nevenfunctie zoals verkeer, natuur of werk een speelfunctie worden geïntroduceerd. Een knelpunt ligt bij de tijdelijke aard van de invulling: omdat de pop-up activiteit mobiel en flexibel moet zijn, kan deze geen kwaliteit aan diensten leveren in vergelijking met de hoogwaardige 'vaste' variant van de betreffende activiteit.

Sport en spelen: Sport en spelen biedt het kind en ouder de kans meer tijd samen door te brengen. Hierbij wordt enerzijds de gezondheid van de gebruikers van de sportactiviteiten bevordert en worden daarbij ook de kinderen geprikkeld zélf mee te doen of in de toekomst sport of fitness uit te voeren. Een knelpunt zijn de eisen aan de omgeving; vaste installaties nemen relatief veel ruimte in. Daarbij kan de aanwezigheid van kinderen op en rondom de sportinstallaties de gebruikers ervan belemmeren: kinderen lopen in de weg of maken gebruik van sporttoestellen als speeltoestellen e.d.

Middel inpasbaar

Water – klimaatbestendig en spelen: Klimaatbestendige installaties in combinatie met spelen komt nog niet zoveel voor in Nederland: de combinatie vereist veel deskundigheid, tijd en financiële middelen. Er kan met natuur en groen ook worden bijgedragen aan de bestrijding van de klimaatproblematiek: natuur houdt het water vast en reinigt water. Er zal ontwikkeling moeten plaats vinden omtrent de fusie tussen de twee functies waarbij er rekening wordt gehouden met een reductie van financiële vereisten en hoogwaardige functievervulling voor zowel het spelen als klimaatbestendige effecten.

Verkeer en spelen: Verkeer en spelen kunnen gecombineerd worden. Echter moet er ten allen tijden de veiligheid van de gebruikers (zowel kinderen als overige weggebruikers) worden gewaarborgd. Bijvoorbeeld het gebruik van speeltegels kan een stoep omvormen naar een speelplek of speelroute. In het algemeen kan de veiligheid soms lastig gewaarborgd worden, dit blijkt omdat regels (wettig en onwettig) soms onduidelijk zijn voor de gebruikers. Daarbij kan het gebruik van infrastructuur ook conflicterend zijn met de overige gebruikers.

Muziek en spelen: Muziek en speelmogelijkheden voor kinderen komt relatief weinig voor in Nederland. Voorbeelden zijn speeltegels waarbij er d.m.v. geluiden muziekspelletjes gespeeld kunnen worden. Knelpunten liggen bij de geluidsoverlast: voor zowel de gebruikers binnen als buiten de speelplek. Hierbij is het dus van belang dat de locatie met zorg wordt uitgekozen.

Matig inpasbaar

Werk flexplekken en spelen: Deze combinatie komt niet veel voor binnen Nederland: er zijn voorbeelden van flexplekken bij speelplekken of scholen en voorbeelden van openbare voorzieningen aangelegd bij speelplekken. Er ontstaat een kans dat het kind met een hogere regelmaat buiten mag/kan spelen. De kans voor meer tijdsbesteding tussen ouder en kind staat onder druk omdat, als een ouder bezig is met werk, hij of zij niet met een kind samen kan zijn. Daarbij is het lastig om een hoogwaardige werkplek aan te bieden rondom een speelplek. De combinatie werk en spelen is het best inzetbaar voor korte werktijden en 'licht' werk.